

թափին վրայ կը զեւեղուի: Ուրբենի կը բավանգակէն
իւր մեջը այն երկիրը, որ կը ասհմանագծուի
չարաւեն Ծարիխան-եւ Մուրատ-սուլով, Հրամանէն
Ադրի-դաղող կամ Երսանիէ, արեւելքէն Բալըն-
գէօլով, արեւմուտքէն Բասենով: Բազրիւան-
դայ ամենէն արգաւանդ մասը Հիմակուոն Ալաշ-
կերու կը բռնէ, զիմաւոր տեղ ունենալով
կարարիսինէն Մուրատ-սուլի վրայ:

5. Σιραχανή (Σύμβασηνή) ήστερεύειν μιαν
ηπαι. ή διωνέτε, ορ ηρικαστρέτευτειν ανηδήν κρι-
τικώναπορεί προσθετειν έντησιαν, ιαντρή έντη
ηριαναγιας φιλαντηρού μελλοντικό θέτειτει: Ηριανθή ορ ηπαι.
ηπαι. ή διωνέτε ανηδηρού κριτικήν, αισκανθή
φιλαντηρούς ζετειν έντησιαν έντησιαν έντησιαν έντησιαν
ηπαι. ηπαι. ηπαι. ηπαι. ηπαι. ηπαι. ηπαι. ηπαι.

Թէ եւ բազմաթիւ են այս սահմանիս մէջ
եղած ուսումնասիրութիւններն, սակայն միշտ կը
մնան դեռ Երկիրները որոնց զետեղումը մինչեւ^ժ
առօր է՝ անօրութ:

այսօր չե լինելու։
Այսպէս Ստոմանէւի Նկատմանը այսափ
միայն դիտենք թէ Ծովաց եւ Եղենեաց Կերպավ՝
մը սահմանակից էր, մինչդեռ ձիաշատ Որդիս-
րդին միևն գտաւաց Հանդէպ Հիւսիս Կ'յանար
Դարձեալ Կամուսոյն յամենայն գէւսպ հիւսիսային
Հայոց մէջ որոնելու եւ քանի որ Ստր. զայն Հակա-
շենի, Գուգարաց եւ Խորձենի քոյլ կը գնէ։ Կամին
օրոնէ սխալագրութիւն մը Հնարաւոր չէ ընդու-
նի, գառն զի Կամուսոյն Հետ այն ալ կը իշուռի

Պարմեալ խնդրական կը մայ թէ Երի-
դենո՞ւ (Եսեկ. Քրոնիկ) Սենեքերիմ մահ-
պատմելն եղբար երբ կ'ըսէ թէ Հայրասպանների
տան ԵԱՀանոն փախան՝ Հայաստանի որ երկիրը
կը հասկայ: Հոս անհնարին է Բիւզանդիան
վրայ մատել, անոր համար ալ գուտչիդ ԵԱ-
Հանոնակ ԵԱՀանոնի փոխնց աշխին ածնել-
ունենալով որոկոպի ԵԱՀան, որ նայոց Յուլու-
արիանուով անուանուած եւ Դերշանց թիվա-
քու սեղն եր, եւ առէ՛ կ'երեսոց թէ Փաւատու-
թիւնակացացիք, կոչուած է: Հաւանականոցէ
իրաւունք ունի Տօմաշէկ ԵԱՀանոնակ Գանձ-
ուտանի փոխելով ասորական սեւագիրների
ծանոթ՝ Տառան կենին Հասկնարու:

Dr H Montzka

ԳՐԱԿԱՆ

աւստրուսիթերե եւ գումագօնիթերե

Գրադէկտ ընթերցողը զարմանալի պիտի
շգանէց այս երկու աղջնօթերադիր բառերը —
շասախօսութիւն եւ քննադատութիւնն ի
մերձուատ կամ ի հեռուատ կը հետեւինք
շատ մը վիճարանութիւններու, որոնք
ծնունդ առած են քննադատութեան պա-
տրուակին տակ, բայց շատոնց զած անցած
են քննադատութեան ահմանները, եւ գար-
ձած են երկարաբան շատախօսութիւններ։
Շատախօսները նախ կը խրաხես, երկրորդ
անդամ՝ կը զգուշացնես, երրորդ անգամեւն
կը սպառնաս, չորրորդին՝ “Ուժ, անտա-
նելի ես, կը գոչես, եւ քեզի համար կը փա-
կուի այլ եւա՝ ոչ թէ շատախօսին բերանք,
այլ քու ականջներու...”

Նթէ քննադատութեան զառածած
մլղար մէկ պաշէւան է զդր մասնացոյց ընել
ու զիցի այս անգամ, զբքի մը կամ տեսու-
թեան մը նկատմամբ յայտնուած կամ ծիբ-
ներուն յաջող կամ անյաջող ըլլալ մասնա-
նշել չէ միտքս Այսօր գրական հրապարա-
կի վրայ հաղիս թէ կինայ ցուցուիլ որ եւ
է նիւթի մը նկատմամբ յուզուած քննա-
կան կարծէկ մը, որ չափազանց երկարու-
թեամբ յունեցացած ու պարտասած ըլլայ
ընթերցոյները Օրերով, շարաթներով,
ամիսներով կը ճգգառուի ու կը քաշկոտուի
երկու կողմանէ ալ խնդիրը: Կատես գրական
ըլրշամբարտի մը հանդիսատես ըլլայ ընթեր-
ցողը: Առաջին ընթիշ գուց, երկորորդ
ըմբիշ քննադատեց: Առաջինն իրաւունք
ունի երկրորդին տեսութիւնները՝ սիսալ
կամ իրեն համար ընդունենք ըլլալ յայտ-
նշել Բայց հոս չի վերջանար այս գոտէ մար-
տիկներու մրցունքը:

Փոխն ի փոխ կը փաթթուին իրարու-
վիրար յորայս զգեստնելու բռուն ձիգելոց։
Օյերով ներկայ քանութիւ այսպիսի գուպտ-
ածներու։ Հաստատեցէք ո՞ր կը յանենցնէ

տեսողութեան ջեղիրը, եւ կը սպառէ համբերութեան պաշազն ալ:

Զարմանալի է, թէ այսպիսիներու համար $2 \times 2 = 4$, բանաձեւին համառօս տութիւնը չերաւիր, եւ կը սկիփն քնարեր ձանձրոցի մեջ թաղել՝ հետեւողները, “4 ունենալու համար կարեւոր է չորս հատ մէջ մէկ մրութիւն քովէ քով շարիլ”, կամ “4 ունենալու համար 3+1 գու մարելու է, ի պէս բանաձեւեր յերիւրելով”:

Գրական նիւթի վրայ ըսուածը կրնաք՝ ամենայն հանդարասութեամբ խղճի, ընդարձակիլ որեւէ հրապարակական ինդրի մը վրայ եւս: Եւ բացեք մեր հայ օրաթիրթին եւ աննոք պիտի համոզին գնեղ, թէ ինչպէս սմանք շատախօսութեամբ պապանձնեն կը ճգնին իրենց հակառակորդները:

Ըննադարասութիւն, վիճարանութիւն եւ — երկարաբանութիւն, աշա երեք գաղափարներ որ միացած ու խառնուած են իրարու եւ այս խառնուրդին արդինքը կը լայլ՝ տղայական կամ աւելի շալապութիւն հրապարակաղորութիւն մը, որ միանալը պիտի ելեան նկարագրի հետ, կը կազմէ ոչնչարան շատախօսութիւն մը: Սարդուած ենք մատայիր ընել այս կէտին վրայ, որովհետեւ այս է պատճառը, որ հայ զրականութեան այսօրուան հանդամանքը՝ թէւեւ քանակութեամբ առաւա, բայց որակութեամբ շատ նուաղ ու զրեթէ ոչինչ է:

“Որ յցից ցուցանէ, ոչինչ ցուցանէ, փորձառական ապացոյց մ’ունիք, որ կարծես մեր օրերու զրականութեան քննադարութեան համար ստեղծուած է յատկապէս:

“Արուեսա մին է զրելը, ապրակցը չկայ, բայց աւելի մեծ արուեսա է քննադարութիւնը. գոնէ այս էր հիներու սահմանը: Այսօր փօխուած է՝ կերեւայ, այս սահմանն եւ եղած է՝ “Գրելը զիւրին է, շատիսուելն աւելի դիւրին,”:

Հիները քննադարութիւնը կը մրունկին իրեւ քննադարուել նիւթին թեամց լցում, զեղանց՝ ուղղութիւն եւն. իսկ այսօր քննադարութիւնը ըսելով համինը է՝ անյանկան իրածեաց (հոգ չէ թէ միւր ըլլաց) գոհացուո՞մ դաւու պատուեհագոյն առելն: Քննադարութեան նուիրական անու ամբ մկրուած՝ սուրբ շահուիդրունիւները, ողանչին եւ անուղղանի ըստամունիւն, իւր նահաւուն նողագուածական իւներուն գոհացուո՞մ, իւր նահաւուն նողագուածական իւներուն գոհացուո՞մ, զիւրմանեց հաւետելու զիւրմանեց անյանկան իւներուն վրասուանելը ամիսունելու այլն, մէկ կողմէ կը թողունք, որովհետեւ այս յառաջերեալ թուարկումը ըստ մեզ՝ շատախօսութիւներ են եւ եպերելի ու այսպանելի տեսակէն, եւ — ներուի մէկ ըսել — միայն մեր նորիւրուկ զրագէտ հոտղմբրու սեպահական:

Գործնական օրինակ մը թերեւու աւելի լուսաւորէ մեր ըսել ուղաձր: Հրապարակ կ’ելէ զիւրք մը, որ կոչուած է իրապէս պակաս մը լիցնելու, և զինական ամէն կարելն ըրած է՝ իւր նպատակինն ամենայն ուղամութեամբ հանելու: Կը զրկուի ըստ սովորութեան, խմբարութեամց:

Թանկարծ ինքնամանացց քննադար մը յերեւան կ’ելէ, կը սկիփ աջէն ձախին, սորէն ձորէն, լեռնէն ըլլէն նշանակու հետ ի հետ քանի մը իւր ու կողեր թերեւութիւներ զարորել հրապարակ: Բայց այս “Կոշտ ու կոպիսն, քննադարին երեւակայութեամբ մը զոյս թիւն ունի: Մերձեցիլը անկողմնակալութեամբ այդ քննադարութիւնն ըստանելն անձանաբ փորձելու, եւ աշա պիտի գտնես որ քննադարան ալ “ի ժամանակի իւրում, եւ կամ “առ յապաժամանակս, այսպիսի զիւրք մը հրապարակած է կամ պիտի հրապարակէ եղեր Այս վերջնին հրապարակութիւնն ոչնչացուած է իւրը, ուստի մասամբ է իւր շահուիդրուն, շահնիւթական, շահ բարյական (անուան,

համբաւի եւս): Եւ գիտէք որ այսպիսի շահերու կրոսաեան ցաւերը մեծապէս գառնակակիծ ու չըլատանջ կ'ըլան...: Առանց սակայն զդացնել ու զիլու՝ հրապարակ կը նետուի այսպիսի շահավենդիր մը, որ հասարակութեան օդուէն աւելի, յառաջադիմութեան աէրէն աւելի (եւ այս երկու բառերն իւր բերնին ծամոյն են) կը փնտուէ միայն իւր “ստոր շահամնդրութիւնը”: Ի՞նչ անուն տալու է այսպիսի անբարեսիլիզմ դիմուկասորներու... Ես “շատախոս” անուամբ պիտի մկրտեմ, պիտու թողով՝ աւելի յասկանիշ ստորովիլներ փակցներու այսպիսի շահասակներու նակատը:

Մ'իրձեցնենք այս գործնական օրինակ՝ վլրոյիշեալ ուրիշ կէտերու եւ պիտի տեսնէք որ % 80—90 եղած քննադատութեանց բուն շարժառիթը՝ շատախոսութենէ կը բղնէ: Ի՞նչ դիւրին եղանակ՝ քննադատի անուն շահելու: — — —

Կը թողում ընթերցողներու որ իրենց յարմարգոյն դատած վերադիխներով որակնեն այս անորակիլ քննադատաները: Ես պիտի անցնիմ քննադատներու ուրիշ մէկ խմբին որ “լուրութեանց”, կանուանուին: Ամէն տեսութիւն, ամէն յօդուած, ամէն դրուած կարդացողներու լեցէնն մըն ալ կ'ոյ, որ մէս եւ ամէն չան կարդալու ունակութեան հակառակ կարողութիւն չունի դրուածքն ըմբռնելու կամ աւելի նուազ ըստնք դատիլու: Այսպիսի “լուրութեանցներու աչքին տոցնել այն ունի իրաւունք, որ գիտէ — — շատախուել: “Առաջին գրողն եւ վերջին խօսողը, միշտ իրաւունք կ'ունենան այսպիսիներու համար:

Կը կարծէք արգեօք, որ այսպիսիներ նուազ վնասակար ըլան քան բուն իսկ շատախոս քննադատները: Զուրկ որ եւ է դատութիւնէ՝ համցյք կը զգան իրարկութէմ ու հակառակամարտ պայքարը կարդալով. եւ կարծես քննադատը նոր աւիւն, նոր աշխաց կ'առնու՝ իւր անիրաւ դատաստանին մէջ շարունակելու՝ այս “լուրութեանց”, գործող

շատախոսներու առջեւնիուն չմնալու համար: Այսպիսիներու հասցէնն կ'ուղյուի անտարակցոյս՝ երբ “բագնմթիւ կողմնակիցներու բերնէն կը խօսիմ”, բայց վիճարանողն իւր զրութեան մէջ ախարդութիւններ կ'ընէ:

Կը ճանչնամ զրագէտներ որ խոստովանած են թէ կորուսած են, իրենց քննադատութեանց մէջ՝ վարած դատին ապահով ու յաջող ելքը, պարզապէս այսպէս քննադատութենէ զուրկ յըլուումնջերու, հաճցյք պատճառելու մարմաքէն ըմբռնեալ: — — —

Պիտի փափաքէնիք որ մեր գրական հրապարակէն քաշուէին անկոչ քննադատներն, որոնց միջև զսպանակը զիտութիւն, ուղղութիւն եւ ուղղութիւն չէ: Պիտի փափաքէնիք, որ յախուռն եւ — բազմախուռն բառերու մժերքով շատախոսնելեատ կինալին մեր շատ մը քննադատները, վասն գի թերեւս առանց իսկ մոտածելու պատճառ կըլան մեծագոյն շարկիք մը յերեւեան գալուն, որ կ'անուանուի “ԽԾԴԻՌԸ ԼԾԾԱԾՑԵԼ”: այսինքն շատախոսներու բուռն ըղձանքէն լաւածն ու ըսելիքը մոռնալով, ինդիր ինդիր կոստոստին եւ ապեւելքէն ձամբայ ելած ատեն, յանկարծ իրինք զիրենք արեւմուսք կը գտնեն: Եթէ կարեւոր ու շագրութիւն չի նուիրուիր ճշմարիս քննադատութեան եւ կը ակարանայ անոր ոյժը, պատճառը շատախոսներու մոլի խանգն է:

Հ. ԶԱՐՈՒԷԼ. Փ. Վ. ՄԱՆԵՎԱՀԵՅԱՆ

